

REGERINGSKANSLIET

Denna rapport är en sammanställning grundad på Utrikesdepartementets bedömningar. Rapporten kan inte ge en fullständig bild av läget för de mänskliga rättigheterna i landet. Information bör sökas också från andra källor.

Utrikesdepartementet

Mänskliga rättigheter i Gambia 2010

ALLMÄNT

1. Sammanfattning av läget för de mänskliga rättigheterna

Gambia uppvisar stora brister beträffande de mänskliga rättigheterna.

Yttrandefriheten och tryckfriheten har under de senaste åren utsatts för svåra påfrestningar och ett antal jurister och journalister har lämnat landet till följd av hot om förföljelse. Flera oppositionspolitiker och journalister har under året gripits utan att åtal väckts. Rättsväsendet är fortsatt ineffektivt och korrumperat. Strafffriheten är utbredd.

Kvinnans ställning är svag, liksom respekten för barnets och homo-, bi- och transsexuella (hbt) personers åtnjutande av de mänskliga rättigheterna. Våld mot kvinnor är vanligt förekommande. Könstympling är tillåtet och mycket utbrett trots kampanjer av hälsovårdsmyndigheterna mot kränkningarna. Barnprostitution och människohandel är omfattande. Religionsfriheten respekteras i stort av regeringen.

2. Ratifikationsläget beträffande de mest centrala konventionerna om mänskliga rättigheter samt rapportering till FN:s konventionskommittéer

Gambia har ratificerat/anslutit sig till följande centrala konventioner om de mänskliga rättigheterna:

- Konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter, *International Covenant on Civil and Political Rights* (ICCPR) och anslutit sig till dess första fakultativa tilläggsprotokoll om enskild klagorätt, men inte till det andra tilläggsprotokollet om dödsstraffets avskaffande.
- Konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, *International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights* (ICESCR)

- Konventionen mot tortyr och annan grym, omänsklig och förnedrande behandling eller bestraffning, *Convention Against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment* (CAT)
- Konventionen om avskaffandet av alla former av rasdiskriminering, *Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination* (CERD)
- Konventionen om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor, *Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women* (CEDAW)
- Konventionen om barnets rättigheter, *Convention on the Rights of the Child* (CRC)
- Flyktingkonventionen, *Convention Related to the Status of Refugees* samt tillhörande protokoll
- Romstadgan för internationella brottmålsdomstolen, *International Criminal Court* (ICC)
- Afrikanska stadgan om mänskliga och folkens rättigheter

Gambia har inte uppfyllt sin rapporteringsskyldighet till de konventionsbaserade övervakningskommittéerna under ICCPR, ICECSR och CRC. Till kvinnokommittén rapporterade landet senast år 2003 och till rasdiskrimineringskommittén 2001.

MEDBORGERLIGA OCH POLITISKA RÄTTIGHETER

3. Respekt för rätten till liv, kroppslig integritet och förbud mot tortyr

Grundlagen förbjuder tortyr eller annan omänsklig behandling men rapporter om övergrepp och tortyr, bland annat piskning, av frihetsberövade personer förekommer.

Lokala fängelser är överfulla och fångar har till lokala människorättsrepresentanter klagat på de sanitära förhållandena och bristen på mat. Kvinnor och män respektive ungdomar hålls åtskilda och vid ett fängelse har en specialavdelning upprättats för ungdomsbrottslingar. Organisationer som arbetar med mänskliga rättigheter tillåts för det mesta besöka fängelser.

4. Dödsstraff

Dödsstraffet avskaffades 1993 men återinfördes 1995 under det militära styret. Gambia har inte avrättat någon sedan 1981. I juli 2010 dömdes dock åtta personer till döden, och under året avkunnades sammanlagt 13 dödsdomar. Regeringen har under året uttalat att man åter tänker börja verkställa dödsstraffet. Lagstiftningen har skärpts och dödsstraff är nu infört för drog- och människohandel, rån och våldtäkt. Presidenten har ännu inte undertecknat

lagen, varför den ännu inte trätt i kraft. Dödsstraff är tillåtet för barn under 18 år.

5. Rätten till frihet och personlig säkerhet

Enligt lag ska en person som gripits av myndigheterna ställas inför rätta eller frigges inom 72 timmar. Vid flera tillfällen under året har oppositionspolitiker, jurister, försvarare av mänskliga rättigheter och journalister godtyckligt gripits eller frihetsberövats utan rättslig grund. Många gånger har även 72-timmarsgränsen överskridits. Det förekommer även att den nationella säkerhetstjänsten (NIA), som rapporterar direkt till presidenten, griper och kvarhåller personer från det civila samhället, trots att NIA inte har någon formell kompetens att genomföra arresteringar.

Medborgarna har normalt full rörelsefrihet, men regeringen kan inom ramen för grundlagen införa så kallade ”skäligen restriktioner”. Militära vägkontroller förekommer. Oppositionsmedlemmar drabbas ibland av reserestriktioner genom indragna pass. Statligt anställda måste normalt erhålla tillstånd från presidentens kontor innan de kan resa utomlands.

6. Rättssäkerhet och rättsstatsprincipen

Rättssystemet är enligt 1997 års grundlag oberoende i förhållande till den verkställande makten, något som i praktiken inte respekteras. Domstolar, särskilt på lägre nivåer, är mottagliga för tryck från den verkställande makten. Lagarna bygger på en blandning av brittiska lagar, traditionell sedvanerätt (det vill säga regler som inte kommit till uttryck i skrivna lagregler men som ändå uppfattas som bindande för myndigheter och enskilda) och sharialagar. Traditionella lagar gäller civila ärenden för icke-muslimer. Traditionell islamsk rätt, sharia, tillämpas av muslimer i frågor om äktenskap, skilsmässor och arv. Utöver det civila rättsväsendet finns militärdomstolar där militärer ställs inför rätta.

Kvinnors och barns rättssäkerhet är överlag sämre än mäns. Inför en shariadomstol, som används i civilrättsliga mål för muslimska kvinnor (ca 90 procent av befolkningen), kan exempelvis kvinnor inte föra talan på samma sätt som män. Endast vart tredje barn registreras vid födseln och straffmyndighetsåldern uppges vara sju år.

Tillgång till rättslig prövning är garanterad enligt lagen. Denna rättighet efterlevs överlag men undantag förekommer då domstolsväsendet är ineffektivt och eftersatt. Ett fåtal fångar har väntat i årtal på rättegång. Det finns också uppgifter på att individer arresterats på grund av sina politiska åsikter och varit oanträffbara under långa perioder. Korruptionen är utbredd

såväl inom rättsväsendet som inom poliskåren. Bristen på finansiella resurser inom rättsväsendet är stor.

7. Strafffrihet

Det är sällsynt att övergrepp av polis eller militär beivras. Sedan 2001 har presidenten enligt lag rätt att bevilja amnesti för handlingar som begåtts vid tidpunkter när den allmänna ordningen störts. Detta har påverkat brottsoffers vilja att anmäla brott negativt.

8. Yttrande-, tryck-, mötes-, förenings- och religionsfrihet m.m.

Grundlagen gör inga inskränkningar i yttrande- och tryckfriheten, men i praktiken begränsas dessa kraftigt. Det är allmänt vedertaget att själv censur är vanligt i nationella medier mot bakgrund av statliga hot och frihetsberövanden. Statliga medier utgör främst ett instrument för regeringen. Den privata pressen publicerade, trots själv censur, oppositionsåsikter med jämna mellanrum och även kritik mot regeringen. Utländska TV- och radiosändningar tillåts och tillgången till internet inskränks inte av myndigheterna.

Ett ökat antal journalister, jurister och aktivister för de mänskliga rättigheterna har känt sig tvingade att gömma sig eller lämna Gambia efter hot om förföljelse och arrestering. En FN-tjänsteman utvisades i januari 2007 efter att i mycket försiktiga ordalag ha kritiserat presidenten för dennes påstående att han kunde bota hiv/aids.

Den obligatoriska avgiften för oberoende medier har mer än femdubblats under det senaste årtiondet och innebär i praktiken en inskränkning i tryckfriheten. Samtidigt har den brottsliga innebörden av förtal utvidgats och den maximala strafftiden förlängts från sex månader till tre år. Detta uppges ha ökat själv censuren ytterligare. Reportrar utan gränser ger Gambia plats 125 av 178 länder i sitt pressfrihetsindex för 2010.

Författningen garanterar församlings- och föreningsfriheten, och generellt respekteras även dessa rättigheter. Uppgifter förekommer dock att ett par tillställningar av oppositionspartier förvägrats nödvändiga tillstånd.

Mer än 90 procent av Gambias befolkning är muslimer. Religionsfriheten är inskriven i landets grundlag och respekteras normalt av regeringen.

9. De politiska rättigheterna och de politiska institutionerna

Gambias nuvarande president, Yahya Jammeh, tog makten genom en militärkupp 1994. År 1996 hölls allmänna val vilket innebar en återgång till

civilt styre. Enligt nuvarande grundlag från 1997 har presidenten långtgående maktbefogenheter i egenskap av stats-, regerings- och arméchef. Presidenten utser regering. Presidentval och val till nationalförsamling äger rum vart femte år.

Jammeh återvaldes för en tredje mandatperiod i september 2006. Själva valet beskrevs som i huvudsak fritt och rättvist av internationella observatörer, men oegentligheter ska enligt uppgifter ha förekommit under den förberedande valprocessen. Bland annat ska statliga medel, trots förbud, ha använts för presidentens valkampanj och oppositionen ska ha nekats tillgång till statliga medier. Arresteringar av oppositionspolitikerna samt hot mot regeringskritiska medier bedöms ha försvagat oppositionens möjlighet att bedriva en aktiv valkampanj. Oppositionsaktivisten Femi Peters arresterades vid en partimöte i september 2009 och dömdes 2010 till böter och fängelse i ett år för att ha organiserat ett möte utan tillstånd från myndigheterna.

Jammeh framförde i nationell TV i november 2010 sin åsikt att allmänna val i Afrika var den främsta orsaken till konflikter, och att han inte kände något behov av aktivt kampanjarbete inför presidentvalet i november 2011 eftersom han visste att folket skulle rösta för honom så fanns det inget behov att be dem göra det. Det har även förekommit uttalanden där presidenten hotat att inte satsa på de delar av landet som inte röstar på honom i presidentvalet.

EKONOMISKA, SOCIALA OCH KULTURELLA RÄTTIGHETER

10. Rätten till arbete och relaterade frågor

Arbetslagstiftningen tillåter bildandet av fackföreningar med undantag för polis, militär och statstjänstemän. Dessa grupper omfattas inte heller av den allmänna strejkrätten. Endast ett fåtal anställda är fackligt anslutna. Gambia har ratificerat Internationella arbetsorganisationens (ILO) åtta centrala konventioner, men brister vad gäller genomförandet.

11. Rätten till bästa uppnåeliga hälsa

Hälsosektorns andel av bruttonationalprodukten är drygt 4 procent. Trots att regeringen säger sig prioritera hälsovård och välfärdsfrågor är resurserna otillräckliga.

Smittspridningen av hiv/aids ökar på grund av de hårda ekonomiska villkor som tvingar unga kvinnor och män till prostitution. Presidentens påstående att han äger förmåga att bota hiv/aids genom handpåläggning och örter har uppmärksamats internationellt.

12. Rätten till utbildning

Utbildning prioriteras enligt regeringen, men området är ändå underfinansierat. Analfabetismen är utbredd och endast 30 procent av kvinnorna respektive 44 procent av männen kan läsa.

De första sex skolorna ska vara obligatoriska och gratis. I praktiken är målsättningen omöjlig att uppnå på grund av avgifter för böcker, skrivmaterial, skoluniform och transporter, vilket särskilt drabbar flickor och barn från fattiga familjer. Uppskattningsvis tre fjärdedelar av alla barn är inskrivna på det statliga lågstadiet och ytterligare 15 procent på islamska skolor. Flickor utgör drygt hälften av lågstadieleverna och en tredjedel av gymnasiestudenterna. Regeringen har tagit initiativ för att minska kostnaderna för skolgång och för att öka andelen flickor på högstadenivå, bland annat har fler skolor byggts. Förutom ekonomiska skäl och prioritering av pojkars utbildning, är även tvångsäktenskap av unga flickor en faktor som hindrar flickors skolgång. Antalet barn som börjar skolan ökar dock, även om avhoppet fortsatt är stort. Enligt siffror från FN:s barnfond Unicef gick 77 procent av flickorna och 71 procent av pojkarna i lågstadiet (2008.) 43 procent av flickorna och 47 procent av pojkarna går sedan vidare till högstadiet.

13. Rätten till en tillfredsställande levnadsstandard

Gambia ligger på plats 151 av 169 länder i FN:s index för mänsklig utveckling för 2010. Minimilönen på cirka 12 SEK per dag är otillräckligt för att garantera en arbetare och dennes familj en rimlig levnadsstandard. Minimilönen omfattar dessutom endast den femtedel av arbetskraften som är anställd inom den formella ekonomiska sektorn. Regeringen har utarbetat ett program för att minska fattigdomen men på grund av det kraftiga beroendet av bistånd saknas garantier för kontinuitet och långsiktighet.

OLIKA GRUPPERS ÅTNJUTANDE AV DE MÄNSKLIGA RÄTTIGHETERNA

14. Kvinnors rättigheter

Diskriminering på grund av kön är förbjudet enligt grundlagen, men respekten för kvinnor och flickor är bristfällig inom många områden. Lagstiftningen inom områden som familje- och arvsrätt är i praktiken diskriminerande då den generellt styrs av sharia. Våld mot kvinnor i hemmet är vanligt förekommande och polisen vidtar normalt inga åtgärder eftersom det anses vara en familjeangelägenhet. Även om lagstiftningen förbjuder våldtäkt i hemmet anmäls det oftast inte eftersom det i praktiken inte ses som ett brott.

Tvångsäktenskap bland flickor så unga som 12 år är vanligt förekommande. Månggifte är utbrett. Abort är helt förbjudet, vilket i vissa fall leder till farliga aborter som i sin tur bidrar till hög mödradödlighet. Kvinnlig könsstympning är tillåtet och omfattar cirka 70 till 80 procent av kvinnorna. Förekomsten av könsstympning varierar dock kraftigt mellan olika etniska grupper. Regeringen arbetar mot könsstympning inom ramen för hälsovården och även genom att söka byledares stöd för att könsstympning ska upphöra. Landets kvinnliga vicepresident, Aja Dr. Isatou Njie-Saidy, har föreslagit ett reformprogram med en alternativ ritual för flickor. Även om regeringens inställning är att kvinnlig könsstympning är ett kulturellt fenomen stöder regeringen utbildningsprogram och kampanjer för att minska förekomsten och ändra människors inställning.

Kvinnor är underrepresenterade i arbetslivet och i de politiska institutionerna. Kvinnor har dock inga lagstadgade begränsningar och framsteg har gjorts på senare år, bland annat har den yngre generationen börjat etablera sig på ledande poster inom den offentliga sektorn.

15. Barnets rättigheter

Hälften av Gambias befolkning är barn under 18 år. Endast vart tredje barn som föds registreras. Starka traditioner och sedvänjor gör arbetet med att genomföra barnkonventionens principer och rättigheter svårt. Barnaga tillåts och förekommer ofta i både hem och skola. Vid svåra fall har straff utdömts. Antalet barn som blir så kallade "almudus" ökar i första hand på grund av den utbredda fattigdomen. Det handlar om pojkar som dras in i tiggeri genom det utbildningssystem som tillämpas av vissa muslimska religiösa ledare. Dessa barn riskerar att utsättas såväl för polisvåld som för sexuell exploatering. Antalet barn som arbetar ökar. År 2009 arbetade uppskattningsvis 25 procent av barnen under den lagstadgade minimiåldern 14 år, vilket bland annat beror på att den avgiftsbefriade obligatoriska grundskolan i praktiken inte är gratis.

Exploateringen av barn uppges öka. Mestadels är det minderåriga barn som används för barnprostitution på de stora turistorterna. Även handel med barn beskrivs som ett växande problem. Många av de utsatta barnen kommer från krisdrabbade länder i regionen.

En enhetlig barnskyddslag har antagits och anmälningar om missförhållanden kan göras till departementet för social välfärd. Bland annat förbjuder lagen handel med barn. Paraplyorganisationen The Child Protection Alliance, där såväl nationella som internationella organisationer ingår, arbetar för att skydda barn mot kränkningar av skilda slag.

16. Rättigheter för personer som tillhör nationella, etniska, språkliga och religiösa minoriteter samt urfolk

Konstitutionen förbjuder diskriminering på grund av ras, religion, funktionsnedsättning, språk och social status. Dessa diskrimineringsgrunder respekteras i huvudsak av myndigheterna.

17. Diskriminering på grund av sexuell läggning eller könsidentitet

Homosexualitet är förbjudet enligt lag och är starkt tabubelagt i det gambiska samhället. Utlevd homosexualitet kan resultera i fängelsestraff på mellan fem och 14 år. Ingen har dock ännu, såvitt känt, dömts till fängelse för homosexualitet. President Jammeh sade 2008 att alla homosexuella personer skulle låtas halshuggas. Utifrån perspektivet med riskerna kring hiv/aids-smittan har frågan om homosexualitet börjat uppmärksammas av oberoende media.

18. Flyktingars rättigheter

Landet har ratificerat 1951 års flyktingkonvention och 1967 års protokoll, men har inte genomfört någon asyllagstiftning. Regeringen samarbetar med FN:s flyktingkommissariat (UNHCR) och andra humanitära organisationer. Flyktingarna i Gambia lever utspridda, i förorter till Banjul samt längs södra gränsen till Senegal. Enligt FN:s uppskattningar 2010 finns det för närvarande cirka 10 000 flyktingar i landet från Senegal, Sierra Leone, Guinea Bissau och Guinea.

19. Rättigheter för personer med funktionsnedsättning

Grundlagen skyddar personer med funktionsnedsättning mot exploatering och diskriminering. Det finns dock inga lagar, föreskrifter eller myndighet som ansvarar för funktionshindrade personers tillgång till olika samhällstjänster. Privata välgörenhetsorganisationer ansvarar normalt för vård av gravt funktionsnedsatta personer. Många utestängs från skolgång och pedagogiska hjälpmedel saknas helt.

ÖVRIGT

20. Frivilligorganisationers arbete för mänskliga rättigheter

Lokala och internationella organisationer för mänskliga rättigheter tillåts verka i landet. Afrikanska unionens (AU) kommission för mänskliga rättigheter har sitt säte i Banjul, vilket har lett till att AU tycks vara återhållsam i sin kritik mot Gambias regering. Flera panafrikanska enskilda organisationer för mänskliga

rättigheter verkar från Banjul, dit hör bland annat Institute for Human Rights and Development in Africa. African Centre for Democracy and Human Rights verkar från staden Serrekunda. President Jammeh har i nationell radio sagt att säkerheten för dem som har samröre med människorättsorganisationer inte kan garanteras, och att ”sabotörer” kommer att sökas upp och dödas.

21. Internationella och svenska insatser på området mänskliga rättigheter

Sverige har inget bilateralt utvecklingssamarbete med Gambia.

Flera FN-organ bedriver verksamhet kopplade till mänskliga rättigheter i landet, bland annat FN:s utvecklingsprogram (UNDP), (FN:s barnfond (Unicef), FN:s befolkningsfond (UNFPA), Världshälsoorganisationen (WHO) samt Internationella arbetsorganisationen (ILO).

EU, Storbritannien och USA har utvecklingsprogram i Gambia. EU:s stöd till Gambia uppgår till 76 miljoner euro för perioden 2008 - 2013. Ett stöd till området ”gott samhällsstyre” förbereds för närvarande. USA beslöt nyligen att stryka Gambia från de länder som valts ut för USA:s biståndsprogram för utvecklingsländer som uppfyller ett antal fastlagda kriterier (”the Millenium Challenge Account”). Gambia ströks bland annat till följd av bevisade övergrepp mot mänskliga rättigheter, ökade restriktioner för politiska och medborgerliga rättigheter, inklusive inskränkningar i yttrandefriheten.